

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Sille Šanin

**KARISTUSTE PROPORTSIONAALSUS
TOLLIEESKIRJADE RIKKUMISTE EEST**

Lõputöö

Juhendaja:
Anton Heifets,
Maksu- ja Tolliameti väärteomenetluse talituse juhtivinspektor

Tallinn 2009

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. HETKESEIS EUROOPA LIIDU ÕIGUSKORRAS	5
1.1. Ülevaade Euroopa Liidu tolliõigusest ja tollialastest süütegudest Eestis	5
1.2. Karistusõiguse süsteem Eestis.....	13
2. TOLLIEESKIRJADE RIKKUMISED PRAKTIKAS	21
2.1. Tollialaste süütegude statistiliste andmete analüüs.....	21
2.2. Eesti tollialase karistusõiguse vastavus Ühenduse Tolliseadustiku ja Finantshuvide kaitse konventsiooni nõuetele.....	26
KOKKUVÕTE	35
PE3IOME	37
VIIDATUD ALLIKAD	38

SISSEJUHATUS

Maksu- ja Tolliamet juhindub oma töös Euroopa Liidu õigusaktidest. EL-s kehtib ühtne tolliõigus, mis on täitmiseks kohustuslik kõikidele liikmesriikidele. Euroopa Ühenduse asutamislepingu järgi rajaneb Euroopa Liit tolliliidul, mis tähendab, et Eestil on kohustus võtta omaks tolliliidu põhimõtted.

Tolliliidu toimimise kõige olulisemaks põhialuseks on Ühenduse Tolliseadustik (ÜTS). 2008. aastal, 23. aprillil võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus, mille kehtestatakse uus Ühenduse tolliseadustik ehk ajakohastatud tolliseadustik. Kui siiani oli karistusõiguse näol tegemist iga riigi siseasjaga, siis nüüd on üha rohkem tunda liidu mõju ka liikmesriikide karistuspoliitikas.

Ajakohastatud ÜTS-iga tekkisidki nõuded ka riigisisesse karistusõigusesse. Ajakohastatud ÜTS-i § 21 järgi peavad liikmesriikides, nii ka Eestis kehtivad karistused tollieeskirjade rikkumiste eest vastama EL nõuetele. Ajakohastatud ÜTS-i järgi on liikmesriikides oluline tagada ka finantshuvide kaitse.

Finantshuvide kaitseks on Euroopa Nõukogu koostanud Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni, mis koostati aastal 1995. 2005-st aastast alates on ühinenud konventsiooniga ka Eesti. Sellest ajast on juhul, kui isik annab tahtlikult valet infot, ilma igasuguse omakasu saamise soovita ja selle tulemusel kasutatakse Euroopa Liidu eelarvevahendeid kas ebaseaduslikult või kahjulikult on see konventsiooni kohaselt kuritegu, kuid vastavalt Eesti karistusseadustikule mitte. Sellest tulenevalt tuleb ühinemise seadusega paralleelselt täiendada ka karistusseadustikku.

Teema on uudne kuna vastu võeti uus Ühenduse Tolliseadustik ehk ajakohastatud tolliseadustik 2008. aastal. Täielikult hakkab jõustuma rakendussätetega 2009. aastal. Ajakohastatud ÜTS toob muudatusi tolli seadusandlusesse, et lihtsustada tolliprotseduure ning tõhustada tolli ja klientide vahelist koostööd. Ajakohastatud ÜTS-i artikkel 21 järgi iga liikmesriik sätestab karistused Euroopa Ühenduse

tollialaste õigusaktide täitmata jätmise eest. Karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Tollipoliitika on liikmesriikides üks, karistussüsteem aga igal liikmesriigil oma.

Lõputöö eesmärk on analüüsida, kas Eesti vastab hetkel oma karistusregulatsiooniga ajakohastatud ÜTS-i ja Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni nõuetele tolli valdkonnas.

Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade hetkeseisust Euroopa õiguskorras;
- analüüsida tollialaste eeskirjade rikkumisi praktikas.

Töö esimeses osas annab autor ülevaate hetkeseisust Euroopa Liidu õiguskorras, Euroopa Liidu tolliõigusest ja selle põhialustest, Tolliliidust, ÜTS-i olulisusest, Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni seotusest tolliga, tollialastest süütegudest ja karistusõiguse ülesehitusest ning süsteemist Eestis.

Töö teises osas analüüsib autor tollialaste süütegude statistikat ning Eesti tollialase karistusõiguse vastavust Ühenduse tolliseadustikule ja Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsioonile. Autor analüüsib Euroopa Liidu tollialaseid õigusakte, millega sätestatakse põhimõtted Eesti riigisisestele seadustele, mis sätestavad karistused tollieeskirjade rikkumiste eest.

Lõputöö metoodikaks on statistiliste andmete kogumine ja analüüs. Kirjandusena on peamiselt kasutatud erinevaid Euroopa Liidu õigusakte, Eesti seaduseid ja karistusõiguse alast kirjandust.

Autor soovib tänada lõputöö juhendajat Anton Heifetsi Maksu- ja Tolliameti vääртеomenetluse talitusest.

1. HETKESEIS EUROOPA LIIDU ÕIGUSKORRAS

1.1. Ülevaade Euroopa Liidu tolliõigusest ja tollialastest süütegudest Eestis

Maksu- ja Tolliamet juhindub oma töös Euroopa Liidu õigusaktidest. EL-s kehtib ühtne tolliõigus, mis on täitmiseks kohustuslik kõikidele liikmesriikidele. Liitudes Euroopa Liiduga pidi ka Eesti viima oma õigusaktid EL-i nõuetega vastavusse. Euroopa Ühenduse (EÜ) asutamislepingu artikli 23 kohaselt rajaneb Ühendus tolliliidul. Tolliliidu olulisemad põhimõtted on ära toodud asutamislepingu artiklites 25-27:

- piiranguteta kaubavahetuse põhimõte;
- ühtne tollitariifide põhimõte;
- kaubavahetuse ja konkurentsitingimuste arendamine ja henduse nõuetest tulenev kohustus toorainega või pooltoodetega varustamise suhtes;
- vajadusest vältida tõsiseid häireid liikmesriikide majanduses, tagada tootmise ratsionaalne areng ja tarbimise laienemine ühenduse piires.

EÜ tollialase regulatsiooni tähtsaimad alused, mille kaudu rakendatakse EÜ asutamislepingus sätestatud tolliliidu toimimise põhimõtteid, moodustavad Nõukogu määrus 2913/92/EMÜ, millega kehtestatakse Ühenduse tolliseadustik ja Komisjoni määrus 2454/93/EMÜ, millega kehtestatakse Ühenduse tolliseadustiku rakendussätted.

Tollialasel regulatsioonil on aga aluseid veel ja need tolliõiguse allikad liigituvad järgmiselt:

- EÜ esmase õigusena EÜ asutamislepingud ja rahvusvahelised lepped, milleks on näiteks WTO, CITES, TIR ja ATA;

- EÜ teise õigusena Euroopa Ühenduse Tolliseadustik ja rakendusaktid ning Nõukogu määrus tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta;
- siseriiklik õigus Põhiseaduse, Tolliseaduse (TS), Makuskorralduse seaduse (MKS) ja muude maksuseaduste ning määruste ja õigusaktidena.

Esmaseks õiguseks on liikmesriikide vahelised lepingud. Teiseks õiguseks EL komisjoni tehtud ettepanekud, EL Nõukogu vastu võetud õigusaktid ning Parlamendi vetoõigus. EL põhineb ühtsetel alustel. Tuginedes Amsterdami lepingule peab iga liikmesriik jälgima vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtteid. Lisaks sellele peavad liikmesriigid tervikuna võtma üle Euroopa Liidus kehtiva õiguskorra.¹

Nagu autor eelpool mainis, on tollialase regulatsiooni põhialuseks ÜTS, mis kuulub EÜ teise õiguse alla, see tähendab, et ÜTS-ist ülimuslikum on vaid asutamisleping ning rahvusvahelised lepped. Nõukogu 12. oktoobri 1992. aasta määrus (EMÜ) nr 2913/92 (millega kehtestatakse Ühenduse tolliseadustik) põhines 1980ndatel aastatel eri liikmesriikides kohaldatud tolliprotseduuride ühtlustamisel. Asjaomast määrust on pärast selle kehtestamist muudetud korduvalt ning suures ulatuses. Kuna ÜTS-i on muudetud nii palju, siis oli vajadus selle põhjalikuks uuendamiseks.

2008. aastal, 23. aprillil võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus, millega kehtestatakse uus Ühenduse tolliseadustik ehk ajakohastatud tolliseadustik. Ajakohastatud ÜTS-i sätted jõustuvad kõige varem 24. juunil 2009 ning kõige hiljem 24. juunil 2013. Kuigi ajakohastatud tolliseadustik jõustus 24.06.2008, ei kohaldata selle kõiki sätteid jõustumisest alates. Jõustumisest alates kohaldatakse kõiki neid sätteid, mis on aluseks ajakohastatud tolliseadustiku rakendussätete kehtestamiseks. Ülejäänud sätteid kohaldatakse rakendussätete jõustumisel. Uue tolliseadustiku järgi oli vajadus, kuna toimub Euroopa Ühenduse siseturu väljakujundamine, on vajadus rahvusvahelise kaubanduse ja investeringute takistuste vähendamiseks ja suurenenud vajadus tagada turvalisus ja ohutus ühenduse välispiiril. Sellega on

¹Laffranque, J. Euroopa Liit ja Euroopa Ühendus: institutsioonid ja õigus. Kirjastus: Sisekaitseakadeemia. Lk 31.

muutunud tolli ülesanne, andes sellele juhtiva rolli tarneahelas ning muutes selle rahvusvahelise kaubanduse järelevalve ja korraldamise kaudu riikide ja ettevõtete konkurentsivõime katalüsaatoriks.

Tollialased õigusaktid peavad seetõttu arvestama uut majanduslikku olukorda ning tolli uut ülesannet ja missiooni. On vajadus lihtsustada tolliprotseduure ning teha tolli ja kliendi suhtlus lihtsamaks, et saaks toimida tolliliidu põhimõte- vaba kaubavahetus. Lihtsustamisviiside laiaulatuslikust kasutamisest peaksid maksimaalset kasu saada seaduskuulekad ja usaldusväärsed ettevõtjad. Seetõttu on vajadus sanktsioneerida neid, kes ei ole seadusekuulekad. Siseturu kõikides osades on vaja tagada tõhusate, hoiatavate ja proportsionaalsete sanktsioonide olemasolu.² Seadusekuulekuse kasvatamise üks viise ongi karistuste olemasolu.

Nii sätestabki ajakohastatud ÜTS-i artikkel 2 järgmist: toll peab kasutusele võtma meetmed, et aidata kaasa õiglase ja avatud kaubanduse arendamisele, siseturu välis aspektide, ühise kaubanduspoliitika ja ühenduse muude ühiste poliitikate rakendamisele ning üldisele tarneahela turvalisusele. Meetmed on järgmised:

- ühenduse ja selle liikmesriikide finantshuvide kaitse;
- ühenduse kaitsmine ebaausa ja illegaalse kaubanduse eest, samal ajal ka seadusliku kaubanduse toetamine;
- vajaduse korral tihedas koostöös teiste pädevate asutustega ühenduse ja tema residentide turvalisuse ja ohutuse ning keskkonnakaitse tagamine;
- nõuetekohase tasakaalu säilitamine tollikontrolli ja seadusliku kaubanduse hõlbustamise vahel.

Ajakohastatud ÜTS-iga tekkisid nõuded ka riigisisesele karistusõigusesse. Ajakohastatud ÜTS-i § 21 järgi peavad liikmesriikides, nii ka Eestis kehtivad karistused vastama EL nõuetele, mis tähendab, et karistused peavad olema:

- tõhusad;

²Ajakohastatud Ühenduse Tolliseadustik. 23.04.2008.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:ET:PDF> .
02.04.2009

- proportsionaalsed;
- ärahoidvad.

Finantshuvide kaitseks on Euroopa Nõukogu vastu võtnud Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni, kuna ühenduse finantshuvide vastu suunatud kelmused tekitavad ühenduse eelarvele suurt kahju. Kuna Eestile kehtivad finantshuvide kaitse konventsiooni nõuded, siis on kohustus vastu võtta meetmed nõuete tagamiseks. Konventsiooniga võtavad liikmesriigid kelmuse ühtse määratluse kaudu põhimõttelise kohustuse tunnistada Euroopa ühenduse eelarve vastu suunatud kelmusena määratletud teguviis kriminaalkorras karistatavaks ning näha ette kriminaalkaristused, mille hulka kuulub vähemalt tõsiste kelmusejuhtumite puhul ka vabadusekaotuslik karistus ja väljaandmine. Kuigi liikmesriikide kriminaalseadused sisaldavad juba paljudes valdkondades sätteid ühenduste finantshuvide kaitse kohta, esineb siiski lünki ning vastuolusid, mis mõjutavad kelmuse eest karistamist ning liikmesriikidevahelist õiguskooostööd kriminaalasjades.³

EL õigus kehtestab õigused ja kohustused mitte ainult ühenduse institutsioonidele ja liikmesriikidele, vaid ka ühenduse kodanikele, füüsilistele ja juriidilistele isikutele. See tähendab, et iga liikmesriigi üksikisikul on õigus nõuda, samu õiguseid, mis teistes liikmesriikides. Euroopa Kohus on EL õigusesse sisse viinud ülimuslikkuse mõiste. See tähendab, et ühenduse õigusnormid on alati ülimuslikud liikmesriigi siseriiklike õigusnormide suhtes. Liikmesriikide siseriiklikud seadused ei tohi olla vastuolus ühenduse õigusega. See tähendab, et kui liikmesriigi kohtunik peab valima kahe normi vahel- siseriikliku ja ühenduse õigusnormi vahel, mis on omavahel vastuolus, siis peab kohaldama ühenduse normi.⁴

Nagu öeldud, tolli eesmärk on võidelda ebaseadusliku kaubanduse vastu, seega on oluline roll ka siseriiklikul karistuspoliitikal, mille alusel kohaldatakse karistused tollialaste süütegude eest.

³Euroopa ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni seletuskiri.
<http://www.legaltext.ee/text/et/T50045.htm> 03.04.2009

⁴Laffranque, J. Euroopa Liit ja Euroopa Ühendus: institutsioonid ja õigus. Kirjastus: Sisekaitseakadeemia. Lk 78-79.

Eestis on tollieeskirjade rakendamise ja nende kinnipidamise eest vastutavaks asutuseks Maksu- ja Tolliamet (MTA). Siseriiklikult on Maksu- ja Tolliameti ülesanded kirja pandud Tolliseaduse § 14-s ja nendeks on ühiskonna ja majanduse kaitsmine maksupettuste ja salakaubaveo tõkestamisega, kauba importimisel tasumisele kuuluvate maksude kogumine ning Eesti ja ühenduseväliste riikide vahelise seadusliku kaubanduse hõlbustamine. Täpsemad tolliga seotud ülesanded on kirja pandud Maksu- ja Tolliameti põhimääruse §-s 7 ja nendeks on:

- kaupade ebaseadusliku käitlemise tõkestamine;
- Eesti ja ühenduseväliste riikide vahelise seadusliku kaubanduse hõlbustamine;
- tollieeskirjade rakendamine ja nendest kinnipidamise tagamine;
- maksu- ja tollialaste süütegude ennetamine, tõkestamine ja avastamine;
- riikliku sunni kohaldamine tollieeskirjade ja maksuseaduste rikkujate suhtes seaduses sätestatud korras ning ulatuses;
- välislepingutega võetud maksu- ja tollialaste kohustuste täitmise tagamine.

Kui MTA avastab tollieeskirjade rikkumise, siis on kohustus õiguslikult sekkuda vastavalt kas kriminaal- või väärteokorras. Järgnevalt annabki autor ülevaate tollialastest süütegudest Eesti karistussüsteemis. Süüteod on kuriteod ja väärteod. Kuriteod on sätestatud karistusseadustiku eriosas, väärteod on sätestatud muudes karistusseadustes ja KarS eriosas.

Karistusseadustiku § 3 lõige 5 sätestab, et kui isik paneb toime teo, mis vastab väärteo- ja kuriteokoosseisule, karistatakse isikut üksnes kuriteo eest. Kui kuriteo eest karistust ei mõisteta, võib isikut karistada väärteo eest. Karistusseadustiku § 15 lõige 1 sätestab, et kuriteona on karistatav üksnes tahtlik tegu, kui karistusseadustik ei sätesta karistust ettevaatamatu teo eest. Väärteona on karistatav nii tahtlik kui ettevaatamatu tegu.

Tollialased kuriteod on sätestatud Karistusseadustikus (KarS) § 391- 393. Kuritegudena on käsitletavat:

- § 391 salakaubavedu;
- § 392 keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu;
- § 393 ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga.

Väärtegude puhul näeb vastutuse tollieeskirjade rikkumiste eest ette tolliseadus ning vastutusele saab võtta järgmiste tegude eest:

- § 73 kauba ebaseaduslik Eestisse või Eestist välja toimetamine;
- § 74 ebaseaduslikud toimingud Eesti ja ühendusevälise riigi kaubaga, millele kehtivad keelud ja piirangud;
- § 75 ebaseaduslikud toimingud liikmesriikide vahel kaubaga, mille suhtes kehtivad keelud ja piirangud;
- § 76 ebaseaduslikud toimingud Eestis oleva kaubaga;
- § 77 kauba ebaseaduslik toimetamine ajutise ladustamise kohta, tollilattu, vabatsooni ja vabalattu;
- § 78 vabatsoonis ja vabalaos kehtivate nõuete rikkumine;
- § 79 tolliametniku takistamine;
- § 80 kauba ladustamise ja hoidmise nõuete rikkumine;
- § 81 kauba päritolu kohta valeandmeid sisaldava dokumendi esitamine;
- § 82 teatud valdkonnas tegutsemise õiguseta isiku toimingud kaubaga;
- § 83 transpordivahendiga seotud tollieeskirjade rikkumised;
- § 84 tollitõkendi ja kauba identifitseerimisvahendi rikkumine;
- § 85 tollieeskirjades sätestatud ja tolli määratud tähtaja eiramine;
- § 86 dokumentide säilitamise tähtaja eiramine;
- § 87 ujuvvahendi ebaseaduslik sildumine;
- § 88 ettenägematu olukorraga ja vääramatu jõuga seotud toimingute tegemata jätmine;
- § 89 tollile teatamisega viivitamine;
- § 90 transpordivahendi saabumisest ja lahkumisest tollile teatamata jätmine;
- § 91 ebaseaduslikud toimingud tollijärelevalve all oleva veosega;
- § 91¹ sularaha deklareerimiskohustuse täitmata jätmine;
- § 92 kauba deklareerimine vale tariifse klassifikatsiooniga.

Mõningate väärtegade koosseis kattub kuriteokoosseisuga. Esiteks, salakaubaveoga samad koosseisulised tunnused esinevad ka Tolliseaduse (TS) §-s 73, milleks on deklareeritava kauba ebaseaduslik Eestisse või Eestist välja toimetamine. Mõlema puhul on tegemist toimingutega mis hõlmavad deklareeritava kauba Eestisse toomist kolmandast riigist, hoidudes kõrvale tollikontrollist, jättes kaup deklareerimata, deklareerides see vale tariifse klassifikatsiooni või kirjeldusega või toimides muul pettuslikul viisil.

Teiseks, samad koosseisulised tunnused, mis KarS § 392-s, milleks on keelatud või eriluba nõudva kauba sisse- ja väljavedu, esinevad ka TS § 74-s ja 75-s. KarS puhul on tegemist üle ühenduse piiri või üle riigipiiri toodava keelatud või piirangutega kaubaga mis vajab eriluba, TS puhul § 74-s ühendusevälisest riigist Eestisse toimetamine ja § 75-s üle riigipiiri toimetamine, mis hõlmab ka ühenduse riikidest üle Eesti riigipiiri toodavat kaupa, mille üle teostab järelevalvet toll. Nimetatud sätetes on teo objektiks piirangutega või keelatud kaup mis vajab registreeringut või kohustuslikku dokumenti olenevalt kaubast.

Kolmandaks esinevad samad tunnused KarS § 393-s ja TS § 76-s, mõlemal juhul on tegemist kolmandast riigist Eestisse toimetatava tollijärelevalve all oleva kaubaga tehtavate ebaseaduslike toimingutega.

Neljandaks esinevad samad koosseisulised tunnused ka TS § 76-s ja KarS § 393-s. Nende puhul on tegemist Euroopa Ühenduse välisest riigist Eestisse tollisoodustusega toimetatud või tollijärelevalve all oleva kaubaga ebaseaduslike toimingute või tehingutega.

Kuigi nende süütegude puhul on tegemist sarnaste tunnustega tegude, seisneb erinevus selles, et arvestada tuleb *suure koguse* ja *suure kahju* mõistetega, sest kuritegude ja väärtegade liigitamise põhialuseks on teo intensiivsus ehk millist kahju tekitab. Karistusseadustiku või muu seaduse paragrahvide järgi, milles on koosseisulise tunnusena ette nähtud kahju tekitamine, hinnatakse tekkinud varalist

kahju järgmiselt⁵ (siinkohal toob autor näite ka 2006. ja 2007. aastal kehtinud normidest⁶):

- oluline on kahju, mis ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus kümnekordselt:
 - 2006. aastal 30 000 krooni;
 - 2007. aastal 36 000 krooni;
 - 2008. aastal 43 500 krooni.
- suur on kahju, mis ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus sajakordselt:
 - 2006. aastal 300 000 krooni;
 - 2007. aastal 360 000 krooni;
 - 2008. aastal 435 000 krooni.

Näitena kasutab autor suure koguse ja suure kahju mõistete lahti seletamisel salakaubavedu. Siiani on Riigikohtu praktikas leitud, et mingi kaubakoguse *suurena* käsitlemisel tuleb üldjuhul juhinduda Karistusseadustiku rakendamise seaduse (KarSRS) § 8 p-s 2 sätestatud suure kahju mõistest. See tähendab, et suures koguses kaubaga on tegemist siis, kui selle kauba väärtus ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus sajakordselt. Kui aga tegemist on erikaupade (nagu alkohol, narkootikumid ja relvad) salakaubaveoga, siis sätestavad eriseadused nende kaupade suured koguseid eraldi.

Näiteks tubakatoodete *suurest kogusest* ei räägi ei Tubakaseadus (TubS) ega Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus (ATKEAS). Seega salakaubaveol on *suure koguse* mõiste seotud *suure kahjuga* ja tubakatoodete kogus on suur, kui tubakatoodete turuväärtus ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus sajakordselt.⁷ Väärteo ja kuriteo eristamisel tuleb arvestada ka sellega, et kuriteo puhul peab esinema teos subjektiivsest küljest vähemalt kaudne tahtlus, sest KarS § 15 järgi on

⁵Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrus nr 254. Palga alammäära kehtestamine (RT I, 28.12.2007, 71, 442)

⁶Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 2006. a määrus nr 273. Palga alammäära kehtestamine. (RT I 2006, 60, 455)

⁷Riigikohtu kriminaalkolleegium. 06.03.2009. 3-1-1-3-09. G. Gunditš, O. Berjozov, I. Saprykin, OÜ Kursap Prima, OÜ Alfalant. <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-3-09>

kuriteona karistatav ainult tahtlik tegu, väärteo puhul nii tahtlik tegu kui ettevaatamatustest põhjustatud tegu.

Nagu eelnevast nähtub, ei vasta mitte kõikidele TS-s sätestatud väärtegudele mõni kuritegu. Kauba ebaseaduslik toimetamine ajutise ladustamise kohta, tollilattu, vabatsiooni ja vabalattu, vabatsoonis ja vabalaos kehtivate nõuete rikkumine, tolliametniku takistamine, kauba ladustamise ja hoidmise nõuete rikkumine, kauba päritolu kohta valeandmeid sisaldava dokumendi esitamine, teatud valdkonnas tegutsemise õiguseta isiku toimingud kaubaga, transpordivahendiga seotud tollieeskirjade rikkumised, tollitõkendi ja kauba identifitseerimisvahendi rikkumine, tollieeskirjades sätestatud ja tolli määratud tähtaja eiramine, dokumentide säilitamise tähtaja eiramine, ujuvvahendi ebaseaduslik sildumine, ettenägematu olukorraga ja vääramatu jõuga seotud toimingute tegemata jätmine, tollile teatamisega viivitamine, transpordivahendi saabumisest ja lahkumisest tollile teatamata jätmine, ebaseaduslikud toimingud tollijärelevalve all oleva veosega, sularaha deklareerimiskohustuse täitmata jätmine ja kauba deklareerimine vale tariifse klassifikatsiooniga on karistatavad üksnes väärteokorras ning neil puudub kriminaalne vaste.

Nende sätete puhul on tegemist tollieeskirjade rikkumistega, mille puhul tollivõlg ei suurene ja ei esine kaupu, millele kehtiksid keelud või piirangud. Tollivõlg on isiku kohustus tasuda eksporditollimaksu või imporditollimaksu summa, nende paragrahvide näol aga ei ole tegemist maksude maksmata jätmisega vaid muude nõuete rikkumistega.

1.2. Karistusõiguse süsteem Eestis

Karistusõigus on Eestis riiklik, mis tähendab, et on siseriiklike õigusaktidega kehtestatud. Samuti on karistusõigus Eestis ühtlustatud, mis tähendab, et kõikide süütegude karistusõiguslik hindamine toimub samadel alustel.

See tähendab, et tollialaste süütegude menetlemine ning nende eest karistuste määramine toimuvad samadel karistusõiguslikel alustel.

Karistusõigusel on neli ülesannet: õigushüvede kaitse, õiguskorra kaitse, sekkumine ja sanktsiooni kohaldamine⁸. Karistusõiguse üks ülesandeid peaks eraldi olema ka uute süütegude toimepanemise ärahoidmine, kuna just uute süütegude ennetamine on aluseks üldise kuritegevuse vähendamisele ja ärahoidmisele. Lihtsam ja riigi jaoks odavam on tegeleda pigem kuritegevuse ennetamisega, kui hiljem tagajärgedega, kuna kuritegevus toob kaasa nii majanduslikku kahju kui ohtu inimeste elule ja tervisele. Sidudes karistusõiguse ülesande Maksu- ja Tolliameti tegevusega, võib ennetustöö näitena tuua ümbrikupalga vastase kampaania ning salaalkoholi vastase kampaania.

Kui aga süütegu on toime pandud, siis on vaja sekkuda isikuid sanktsioneerides. Sanktsiooni kasutamine sekkumise vahendina tähendab seda, et karistusõigus ei reguleeri otseselt inimeste käitumist, vaid mõjutab neid karistusega. Samas tähendab sanktsiooni kohaldamine, et karistusõigusel on ülesanne mitte ainult mõjutada inimese käitumist, vaid taastada rikutud õiguskord ja õiglus. Karistusõigusliku sanktsiooni toime on spetsiifiline. Rakendades karistust, kaitseb karistusõigus ühiskonna põhiväärtusi ja õiguskorda kahel viisil:

- repressiivselt ehk tehtud ülekohtu eest tasudes ehk kätte makstes;
- preventiivselt ehk uut ülekohtu ära hoides.

Need karistuse küljed võib vastandada: samal ajal iga riigi karistusõigus püüdnud suurema või vähema eduga neid ühendada.⁹ On ilmne, et me kõik tahame elada ühiskonnas, kus on vähem kuritegevust. Selleks on üks võimalus ennetada süütegude toimepanemist kuna see riigi jaoks odavam ja ressursse kokkuhoidvam. On aga selge, et ennetamine ei hoia täielikult ära kuritegevust. Seega peab olema võimalus karistada rikkujaid, et hoida ära edaspidist kahju. Seetõttu karistusõigus peab ette nägema teole vastavad karistused, et motiveerida rikkujat mitte uut tegu korda saatma ning samas aga karistama ka juba tehtu eest.

⁸Sootak, J. 2003. Karistusõiguse alused. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 17- 19

⁹Sootak, J. 2003. Karistusõiguse alused. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 19.

Karistusseadustiku karistuste süsteem Eestis moodustub neljal alusel:

- karistused füüsilisele ja juriidilisele isikule;
- karistused kuriteo ja väärteo eest;
- põhi- ja lisakaristused;
- muud mõjutusvahendid.

Nii Eesti kui teiste riikide seadustikkude karistusliike, eelkõige põhikaristusi vaadates torkab silma nende vähesus- KarS tunneb nii kuriteo kui väärteo eest üksnes kahte liiki põhikaristust. Esimene on rahaline karistus kuriteo eest ja trahv väärteo eest ning teiseks liigiks on vabaduskaotuslik karistus, vangistus kuriteo eest ja arest väärteo eest. Karistuste liikide mitmekesistamise vajadus on küll olemas, kuid sanktsioonisüsteemi areng on läinud teisiti, põhjuseks tuuakse siin ettevaatlikkus kuna karistus kujutab endast tõsist sissetungi isikuõigustesse. Uute põhikaristuste kujundamise asemel on pandud rõhk seniste modifitseerimisele mitmesuguste asenduskaristuste ja alternatiivide vormis.¹⁰

Karistusseadustiku § 3 järgi on süütegu KarS-s või muus seaduses sätestatud karistatav tegu. Süüteod liigitatakse kuritegudeks ja väärtegudeks. Kuritegu on KarS-s sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine. Väärtegu on samas seadustikus või muus seaduses ette nähtud süütegu, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv või arest. Süütegude liigitus ning põhikaristused kuritegude ja väärtegude eest on näidatud tabelis 1.

Tabel 1. Süütegude liigitamine ja põhikaristused. Autori koostatud

Füüsiline isik		Juriidiline isik	
KURITEGU	VÄÄRTEGU	KURITEGU	VÄÄRTEGU
Rahaline karistus	Rahatrahv	Rahaline karistus	Rahatrahv
Vangistus	Arest	Sundlõpetamine	-

¹⁰Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 84- 85.

KarS § 44 annab kuriteo eest kohaldatava rahalise karistuse määrad. Rahaline karistus mõistetakse kohtu poolt kolmekümmne kuni viiesaja päevamäära ulatuses. Päevamäära suurus arvestatakse süüdimõistetu päevasissetuleku alusel. Kohus võib päevamäära suurst vähendada erandlikel asjaoludel või suurendada süüdimõistetu eluasemetasemest lähtudes. Arvestatud päevamäära suurus ei või olla väiksem kui miinimumpäevamäära suurus ja selleks on viiskümmend krooni. Rahalist karistust võib mõista ka lisakaristusena koos vangistusega, välja arvatud juhul, kui vangistus on asendatud üldkasuliku tööga.

Rahalist karistust ei saa mõista lisakaristusena koos varalise karistusega. Juriidilisele isikule võib kohus mõista rahalise karistuse viiskümmend tuhat kuni kakssada viiskümmend miljonit krooni. Rahalise karistuse võib juriidilisele isikule mõista ka lisakaristusena koos sundlõpetamisega. Kuriteo eest määratava vangistuse suurus võib KarS § 45 järgi ulatuda kolmekümnest päevast kuni kahekümne aastani või eluaegsena.

KarS § 47 järgi on väärteo eest kohaldatav rahatrahv, mille määrab kohus või kohtuväline menetleja, füüsilisele isikule kolm kuni kolmsada trahviühikut, ehk 180 kuni 18 000 krooni. Juriidilisele isikule võib kohaldada rahatrahvi 500 kuni 500 000 krooni. KarS § 48 järgi võib kohus aresti mõista kuni kolmkümmend päeva.

KarS § 4-s jagatakse kuriteod esimese ja teise astme kuritegudeks. Esimese astme kuritegude eest on ette nähtud raskeima karistusena tähtajaline vangistus üle viie aasta, eluaegne vangistus või sundlõpetamine. Teise astme kuritegu on süütegu, mille eest on ette nähtud tähtajaline vangistus kuni viis aastat või rahaline karistus.

Rahatrahvi ja rahalise karistuse puhul on tegemist rahaliste mõõdetega. Materiaalset laadi karistusi iseloomustab nende otsene suunatus süüdlase varaliselt hinnatavate väärtuste vastu. Termin *raha* osutab nii sularahale kui hoiuarvele. Täitemenetluse mõttes on suunatud nimetatud karistused süüdlase mistahes vara vastu, nimelt sissenõude pööramisel vara vastu see arestitakse ja müüakse.¹¹ Täitemenetluse seaduse (TMS) § 52 järgi sissenõue rahuldatakse vara müügist saadud raha arvel. Siit

¹¹Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 86.

lähtuvalt võib tekkida küsimus, et kui isikul puudub igasugune sissetulek, siis kuidas peaks süüdlane maksma trahvi või rahalise karistuse.

Rahatrahv ja rahaline karistus kujutavad endast ajutist tarbimispiirangut, mis on suunatud süüdlase varaliste vahendite piiramisele ning seeläbi igapäevase tegevusvabaduse piiramisele. Rahaliste vahendite äravõtmine ei ole sugugi karistuse peaeesmärk.¹² Peaeesmärk on võtta isikult tarbimisvabadus. Seetõttu ongi äärmiselt oluline karistada süüdlast sellise trahvi või rahalise karistusega, mis paneks isikut tegu rohkem mitte toime panema.

Karistuse suurus peab mõjutama isiku toimetulekut. Karistuste määrasid seadustes oluliselt pole uuendatud. Küll aga mõjutab trahvide ja rahaliste karistuste piirmäärasid majanduse hetkeolukord seesuguselt, et kui langeb miinimumpalk, siis langeb ka kuritegude ja väärtegude eest ette nähtud karistuste piirsumma (seda juhul kui tuleb mängu suure koguse ja suure kahju mõiste). Ehk mida suurem on alampalk, seda kõrgem on kuriteo ja väärteo vaheline piir.

Tagasi tulles tarbimisvabaduse juurde, saab seda mõjuvamalt piirata vaid siis, kui trahvide ja rahaliste karistuste määrad on seotud hetkeolukorraga majanduses. Samas aga ei saa koguaeg majandusolukorra kõikudes muuta karistuste piirmäärasid ning KarS pidevalt. KarS üldosa järgi mõistetakse rahaline karistus füüsilisele isikule päevamäärades ja see tähendab, et karistuse suurus sõltub isiku majanduslikust olukorrast. Juriidiliste isikute puhul on rahaline karistus ja väärtegude puhul rahatrahv määratud absoluutsummana, mis tähendab, et ajas muutub selle karistuse mõju nõrgemaks. Seda seetõttu, et raha väärtus ajas muutub.

KarS § 44 lg 3 järgi arvutatakse keskmine päevasissetulek lähtudes süüdimõistetud suhtes kriminaalmenetluse alustamise aastale vahetult eelnenud aasta või, kui nimetatud aasta andmed ei ole kättesaadavad, sellele aastale eelnenud aasta tulumaksuga maksustatavast tulust. Kehtiva tulumaksuseaduse järgi aga ei maksustata tulumaksuga isiku saadavaid dividende (tulumaksustatakse dividendide väljamakset, seega tulumaksu maksab ettevõtte), see tähendab, et isikud, kes elatuvad

¹²Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 86.

vaid dividendidest, peavad karistuse kandma vaid miinimumpäevamäära ulatuses, milleks KarS § 44 lg 2 järgi on 50 krooni. Lisaks on KarS eriosas aga antud ka ülemmäärad, mis piiravad mõjuvate karistuste määramist.

Karistus peab kõigile isikutele mõjuma ühtemoodi, kuna juba Põhiseaduse § 12 lg 1 järgi on kõik inimesed võrdsed. Siinkohal tõstatubki päevamäärasüsteemi suhtes küsimus, et kas see mõjub kõigile võrdselt. Kui üks rikkuja saab miinimumpalka ja maksab rahalist karistust miinimummäära järgi ning teine isik saab dividende kümnete tuhandete kroonide väärtuses ning maksab samuti miinimumpäevamäära ulatuses, siis ei saa rääkida karistuste võrdsusest.

Lisaks põhikaristustele on olemas asenduskaristused ning vabadusekaotuse üks võimalustest on sätestatud KarS §-s 66 ja selleks on karistuse kandmine ositi, mis siuliselt tähendab nädalalõpuvangistust. Säilib vangistuse mõistmine reaalselt või tingimisi. Õiguslikult on tegemist erinevate nähtustega. Kui tähtajaline ja eluaegne vangistus kujutab endast kuriteo eest ettenähtud põhikaristust, siis tingimisi vangistus on KarS süsteemi kohaselt karistusest vabastamise liik.¹³

Ühe süüte eest võib kohaldada ühte põhikaristust ja ühe või mitu lisakaristust nagu sätestab KarS § 62. Lisakaristustena kuriteo eest on karistusseadustikus loetletud jägmised karistused:

- tegutsemiskeeld;
- ettevõtluskeeld;
- sõiduki juhtimise õiguse äravõtmine, mida võimalik määrata ka väärteo puhul;
- relva ja laskemoona omamise õiguse äravõtmine;
- jahipidamis- ja kalapüügiõiguse äravõtmine;
- salastatud teabe juurdepääsu ja töötlemise õiguse äravõtmine, mida on võimalik määrata ka väärteo puhul;
- loomapidamise õiguse äravõtmine, mida on võimalik määrata ka väärteo puhul;

¹³Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, lk 103.

- varaline karistus;
- väljasaatmine.

Loetletud lisakaristused kehtivad füüsilistele isikutele. Juriidiliste isikute puhul võib lisakaristusena mõista järgmiseid karistusi:

- salastatud teabele juurdepääsu ja töötlemise õiguse äravõtmine;
- loomapidamisõiguse äravõtmine.

Samuti tunneb karistusseadustik muude mõjutusvahendite mõistet. Järgnevalt toob autor välja KarS peatükis 7 nimetatud muud mõjutusvahendid:

- § 83 tahtliku süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine;
- § 83¹ süüteoga saadud vara konfiskeerimine;
- § 83² kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine.

Nende mõjutusvahendite osas eeldatakse, et konfiskeeritav vara kuulub otuse tegemise ajal teo toimepanijale. Kui toimepanija on jõudnud vara juba ära kinkida, turuhinnast madalama hinnaga maha müüa või kui kolmas isik teadis, et vara võõrandatakse talle konfiskeerimise vältimiseks, siis võib kohus vara siiki konfiskeerida. Kui süüteoga saadud vara on võõrandatud, ära tarvitatud või selle äravõtmine pole muul põhjusel võimalik või otstarbekas, võib KarS § 84 alusel siiski kohus välja mõista summa, mis vastab konfiskeerimisele kuuluva vara väärtusele.

Süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise sihiks on ühiskondlikku julgeolekut ohustavate esemete kõrvaldamine, see on selliste asjade kõrvaldamine, mis ohustavad ümbrust oma liigi poolest või mida võidakse ka edaspidi kasutada õigusvastaste tegude toimepanemiseks¹⁴. Kuigi konfiskeerimise näol on tegemist muu mõjutusvahendiga, mitte otsese karistusega, on selge, et süüteo objekti kõrvaldamise juures on olemas ka karistuslik efekt. Riigikohtu otsuses, 21. juuni 2007 kohtuasjas 3-1-1-27-07, tõdes Riigikohtu kriminaalkolleegium, et

¹⁴Parmas, A. Süüteovahendi konfiskeerimise eesmärk ja õiguslik olemus ning selle põhiseaduslik õigustus. http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2008/8/145551.ART.2.prv.php 20.02.2009

konfiskeerimise eesmärgiks ei saa olla isiku suhtes täiendava varalise karistuse kohaldamine. Kuna aga konfiskeerimisega seatakse isikule varaline kitsendus, samamoodi nagu rahaline karistus piirab vara kasutamist, siis võib tõdeda, et tegemist siiski on täiendava varalise karistuse kohaldamisega, sest konfiskeerimist võib mõista lisaks põhikaristusele.

Seoses konfiskeerimise kohaldamisega peab tähelepanu pöörama aga ka kahjule, mis konfiskeerimine toob laiemas mõttes. Siinkohal tuleb mängu proportsionaalsuse küsimus. Lisaks süüaluse isiku kahju ja ühiskonna kasu kaalumisele tuleb arvestada ka karistuse kõrvalmõjusid, eriti mõjusid kolmandatele isikutele näiteks perekonnaelu puhul¹⁵. Siin võib tõdeda, et tuleb mängu põhiseaduse vastasuse aspekt. Nimelt Põhiseaduse § 11 sätestab, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Kui aga isikul, kelle suhtes karistust kohaldatakse, on perekond, kes temast sõltub, siis nende suhtes on tegemist põhiõiguste piiramisega. Kuigi pereliikmel ei ole õigust elada kuritegeliku tulu arvelt, siis ei pruugi perekond alati teadlik olla tulu kuritegelikust taustast.

Töö esimese osaga andis autor ülevaate hetkeseisust Euroopa Liidu õiguskorras, Euroopa Liidu tolliõiguse põhialustest, Tolliliidust, ÜTS-i olulisusest, Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni seotusest tolliga, tollialastest süütegudest ja karistusõiguse ülesehitusest ning süsteemist Eestis.

¹⁵Triipan. M. Proportsionaalsuse printsiip riigi- ja haldusõiguses.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2001/5/6497.ART.9.prv.php 28.03.2009

2. TOLLIEESKIRJADE RIKKUMISED PRAKTIKAS

2.1. Tollialaste süütegude statistiliste andmete analüüs

Kui eeskirjadest kinni ei peeta või neid õigesti ei kohaldata, on kohtuvälisel menetlejal või kohtul süütegude eest õigus kohaldada või määrata sanktsioonid. Süüteod on kuriteod ja väärteod. Olenevalt sellest, millist kahju tekitati ja kas tegemist on kuriteo või väärteoga, määratakse ka karistused.

Tollieeskirjade rikkumiste eest ette nähtud karistuse piirid annab TS ning kuritegude piirmäärad KarS. Karistuse otstarbekas ja piisav suurus on väärteomenetleja või kohtuniku otsustada. Karistuse suurus sõltub ka sellest, millise menetlusliigiga on see määratud. Järgnevalt toob autor välja Justiitsministeeriumi statistika¹⁶ tollialaste kuritegude kohta ning Maksu-ja Tolliameti statistika¹⁷ väärtegude kohta.

Kõige enam karistusi KarS kuritegude eest määrati § 392 alusel, mis hõlmab endas keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslikku sisse- või väljavedu, kus veetakse radioaktiivset ainet, lõhkeainet, narkootilist või psühhotroopset ainet, narkootilise või psühhotroopse aine lähteainet, mitternarkootilist ravimit, ohtlikke kemikaale või jäätmeid, strateegilisi kaupu, tulirelvi või laskemoona.

KarS § 392 alusel registreeriti 2008. aastal 250 kuritegu. Kohtusse saadeti 73 füüsilist isikut. Alates Eesti ühinemisest Euroopa Liiduga 2004. aastal on rikkujate arv kasvanud märgatavalt. Kui 2004. aastal registreeriti 36 kuritegu, 2005. aastal 45, 2006. aastal 59, 2007. aastal 101.

Statistikast lähtuvalt on näha kasvavat trendi. Nimetatud rikkumiste eest on võimalik füüsilisele isikule mõista füüsilisele isikule rahaline karistus või kuni viis aastat vangistust, juriidilisele isikule rahaline karistus. Kui sama teo paneb toime ametiisik,

¹⁶Justiitsministeeriumi statistika 02.03.2009

¹⁷Maksu- ja Tolliameti statistika 05.02.2009

kuritarvitades ametiseisundit või on tegu toime pandud grupiviisiliselt, siis karistatakse kahe- kuni kümneaastase vangistusega.

Kuritegudest teisel kohal on KarS § 391 rikkumised, kuhu kuulub salakaubavedu. Kui keelatud ja eriluba nõudva kauba puhul võib olla tegemist ka sellise kaubaga, mis võib olla omandatud täiesti legaalselt ja isikul on õigus seda omada, lihtsalt ebaseaduslikuks muutub see siis, kui selle kaubaga tehakse toiminguid nagu üle piiri toimetamine, näiteks tulirelva omamine võib olla täiesti seaduslik, aga selle üle piiri toimetamine ilma loata on salakaubavedu.

Kui aastal 2004. aastal oli KarS § 391 kuritegusid 108, siis 2005. aastal tuvastati vaid 47 kuritegu. Alates sellest näitab statistika jällegi kasvavat trendi ning aastaks 2008 on kuritegusid registreeritud juba 113. Kohtusse saadeti 49 füüsilist isikut. Salakaubaveo eest näeb KarS füüsilisele isikule ette rahalise karistuse või kuni kolm aastat vangistust ja juriidilisele isikule rahalise karistuse 50 000 kuni 250 miljonit krooni. Sama teo toimepanemise eest ametiisiku poolt ametiseisundit kuritarvitades või grupiviisiliselt, karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

KarS § 392 ja 391 rikkumised on esikohal kõikide majanduskuritegude arvestuses, mitte ainult tollialaste kuritegude arvestuses. Majanduskuriteod kuuluvad KarS peatüki 21 alla. Nendeks on ebaseaduslik majandustegevus, äriühinguga seotud süüteod, pankroti- ja täitemenetluselased süüteod, maksualased süüteod, rahapesualased süüteod, väärtpaberiringluses toime pandud süüteod, konkurentsialased süüteod ja erakonnaalased süüteod.

2008. aastal on registreeritud majandusalaste kuritegude arv kasvanud hüppeliselt, 465-lt 779-ni. KarS §-de 392 ja 391 rikkumisi oli neist kokku 363. Seega majandusalaste kuritegude üldarvust 2008. aastal ligikaudu 47% moodustasid tollieeskirjadega seotud rikkumised. Statistika näitab selgelt, et tollieeskirjade rikkumistega seotud kuriteod moodustavad kõige suurema osa registreeritud majanduslastest kuritegudest.

Kuritegude statistika puhul on märgata tendentsi, et mida suuremad karistuste piirmäärad annab KarS, seda sagedasemad on rikkumised. Ka väärtegude puhul esineb sama tunnus. Mida sagedasem rikkumine, seda kõrgemad karistused, kõige selgemini on märgata seda kolme kõige sagedasema väärteo puhul. Selle fakti põhjal võib väita, et karistuste määramise võimalus on hästi reguleeritud, kuna sagedasemate kuritegude eest on võimalus määrata suuremaid karistusi.

Tabelis 2 on näidatud väärtegude eest ette nähtud karistuste määrad. Sellisel olukorral võib olla nii põhjuslik seos kui võib olla tegemist vaid ka juhusega. Kui näha siin põhjuslikku seost, siis võib oletada, et väärteo toimepanija on võtnud suurema riski, et saada suuremat kasu. Autor oletab, et sedadusesätte looja on ohtlikumate ja kuritegude eest ette näinud suuremad karistused ehk mida suurem kahju, seda suurem karistus. Seda toetab ka asjaolu, et kõige sagedasemad rikkumised on seotud tollivõlaga ja toovad kasu. Karistused on nende rikkumiste eest suuremad selleks, et neid ära hoida.

Tabel 2. Väärtegude eest ette nähtud karistuste määrad järjestades kõige sagedasemast rikkumisest. Autori koostatud

	TS	Füüsiline isik	Juriidiline isik
1.	§ 73	Kuni 18 000 krooni	Kuni 50 000 krooni
2.	§ 82	Kuni 12 000 krooni	Kuni 40 000 krooni
3.	§ 85	Kuni 6 000 krooni	Kuni 30 000 krooni
4.	§ 74	Kuni 18 000 krooni/ arest	Kuni 50 000 krooni
5.	§ 79	Kuni 18 000 krooni	Kuni 50 000 krooni
6.	§ 75	Kuni 18 000 krooni/arest	Kuni 50 000 krooni

Et täita efektiivselt EL ja Eesti seadusandlusest tulenevaid haldusülesandeid, on Maksu- ja Tolliamet jaotatud neljaks maksukeskuseks: Põhja-, Lõuna-, Lääne- ning Ida Maksu- ja Tollikeskus. Lisaks kriminaalmenetlustele, millele järgnevad süüdimõistmise korral kohtulikud karistused, on tollialaste rikkumise osas üheks leebemaks mõjutusvahendiks väärteomenetlused. Järgenvalt toob autor väärteomenetluse statistika 2008. aastal.

Väärtegude puhul karistati rikkujaid kõige enam TS § 73 alusel, milleks on kauba ebaseaduslik Eestisse toomine või Eestist välja toimetamine. Kaup jäeti kas deklareerimata või deklareeriti vale tariifse klassifikatsiooniga. Kokku tuvastati 1 591 rikkumist, millest kõige suurema osa moodustasid Lõuna Maksu- ja Tollikeskuse (LÕMTK) avastatud rikkumised. Kõige vähem rikkumisi oli Lääne Maksu- ja Tollikeskuses (LÄMTK), kus tuvastati üks rikkumine. Karistusena on füüsilisele isikule ette nähtud rahatrahv kuni kolmsada trahviühikut, juriidilisele isikule rahatrahv kuni 50 000 krooni. Kuna tolli peamine eesmärk on takistada salakauba toimetamist Eestisse, siis rohkem kontrollitakse importi kui eksporti. See aga ei tähenda, et karistatakse ainult salakauba Eestisse toimetamise eest. Ühenduse tolliseadustiku alusel toimub ka ekspordikontroll.

Sageduselt teisel kohal rikkumiste statistikas on TS § 82 alusel karistatavad väärteod. Ainuüksi Ida maksu- ja Tollikeskuses (IMTK) on tuvastatud 176 rikkumist, mis on suurem kui kolmandale kohale jäävate rikkumiste koguarv. TS § 82 alla kuuluvad kauba ühendusevälisest riigist Eestisse või Eestist ühendusevälisesse riiki toimetamine või tollikäitlusviisile deklareerimine eest isiku poolt, kellel ei ole selles valdkonnas tegutsemise õigust tõendavat kohustuslikku dokumenti või registreeringut. Karistusena võib füüsilisele isikule määrata rahatrahvi kuni kakssada trahviühikut ja juriidilisele isikule rahatrahvi kuni 40 000 krooni.

Kolmandale kohale jäävad TS § 85 alusel karistatavad väärteod. Tegemist on tolli poolt määratud tähtaegade rikkumistega. Kokku 86 rikkumist. Kõige enam rikkumisi registreeriti LÕMTK-s, kus tuvastati 71 eeskirjade rikkumist. Kõige vähem LÄMTK-s ja IMTK-s, kus tuvastati vastavalt üks ja kaks rikkumist. Karistusena on võimalik füüsilist isikut karistada rahatrahviga kuni sada trahviühikut ning juriidilist isikut rahatrahviga kuni 30 000 krooni.

Sageduselt neljandal kohal on TS § 74 alusel karistatavad väärteod, milleks on keeldude ja piirangutega seotud kaupade ebaseaduslike toimingutega kolmandatest riikidest. 82-st rikkumisest 42 leidsid aset Põhja Maksu- ja Tollikeskuse haldusalas (PMTK). Põhjuseks võib tuua asjaolu, et PMTK haldusalasse kuulub Tallinna

Lennujaam, läbi mille saavad Eestisse isikud kolmandatest riikidest ning Muuga sadam, läbi mille saabub ühendusse suurel hulgal kaupa.

LÄMTK-s avastati vaid üks rikkumine, seal piirkonnas puuduvad ka suuremad sadamad ja lennujaamad, läbi mille võiks isikud või kaubad kolmandatest riikidest Eestisse liikuda. Nimetatud rikkumise eest on karistusena võimalik määrata füüsilisele isikule rahatrahv kuni kolmsada trahviühikut või arest ja juriidilisele kuni kuni 50 000 krooni suurune rahatrahv.

Tollieeskirjade rikkumiste seas sageduselt viies väärtegu on TS § 79 järgi karistatav. Tegemist on tolliametniku takistamisega, mida esines kokku 81 korda. PMTK-s kõige rohkem, 40 korda, LÕMTK-s 21, IMTK-s 19 ja LÄMTK-s ühe korra. Ametniku takistamine pole olnud alati väärtegu. Alates 15. märtsist 2007 ei ole maksuhalduri tegevuse takistamine, sealhulgas maksudeklaratsioonide õigsuse kontrollimiseks tõendeid koguvale maksuhaldurile teadvalt ebaõigete dokumentide esitamine karistatav enam kuriteona, vaid väärteona¹⁸. Füüsilisele isikule saab karistusena määrata rahatrahvi kuni kolmsada trahviühikut ning juriidilisele isikule rahatrahvi kuni 50 000 krooni.

Tollialaste väärtegude seas sageduselt kuues väärtegu TS § 75 rikkumine, mis hõlmab ebaseaduslikke toiminguid keeldude ja piirangute all olevate kaupadega liikmesriikide vahel. Ka siinkohal on peamiseks rikkumiste kohaks PMTK, nagu ka neljandal kohal asetseval rikkumisel, milleks oli TS § 74 ebaseaduslikud toimingud keeldude ja piirangute all olevatele kaupadele kolmandate riikidega. Jällegi võib põhjuseks tuua sadamate ja lennujaamade olemasolu. Nimetatud väärteo eest saab füüsilist isikut karistada rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga ning juriidilist isikut kuni 50 000 kroonise rahatrahviga.

2008. aastal määras MTA trahve 6 656 646 krooni väärtuses¹⁹. Määratavad trahvisummad ei pruugi esmakordselt olla küll suured, kuid nende olemasolu võib

¹⁸Riigikohtu kriminaalkolleegium. 3-1-1-60-07. 28.01.2008. Manivald Paulson, Manfred Rünninger. <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=222507523>

¹⁹Maksu- ja Tolliameti statistika 05.02.2009

mõjutada edaspidist lubade taotlemist, tagatissumma suurust, tolli poolse järelevalve intensiivsust, teo teistkordsel sooritamisel ja vahele jäämisel määratavaid karistusi.

Trahve laekus 2008. aastal 5 475 751 krooni.²⁰ See arv aga võib hõlmata ka varasematel aastatel määratud trahve. KarS § 81 järgi väärteotsust ei asuta täitma kui on möödunud kaheksateist kuud väärteo kohta tehtud otsuse jõustumisest. Seega 2008. aastal määratud trahvide maksmiseks ja sissenõudmiseks on aega ka veel 2009. aastal.

2.2. Eesti tollialase karistusõiguse vastavus Ühenduse Tolliseadustiku ja Finantshuvide kaitse konventsiooni nõuetele

Eesti tollialase regulatsiooni põhialuseks on ÜTS. 2008. aastal, 23. aprillil võeti vastu Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus, mille kehtestatakse uus Ühenduse tolliseadustik ehk ajakohastatud tolliseadustik, mis jõustus selle vastu võtmisest alates ning mis koos rakendussätetega hakkab kehtima kõige varem 24. juunil 2009 ning kõige hiljem 24. juunil 2013. Ajakohastatud ÜTS-iga tekkisid nõuded ka riigisisesele karistusõigusesse. Ajakohastatud ÜTS-i § 21 järgi peavad liikmesriikides, nii ka Eestis kehtivad karistused vastama EL nõuetele, mis tähendab, et karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Esiteks peavad karistused olema tõhusad. Selle mõiste all mõistab autor seda, kas karistuste määrad ja liigid on piisavad. Kõige sagedasema tollieeskirjade rikkumisega seotud kuriteo, keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- või väljaveo eest võib maksimumkaristusena määrata kahe- kuni kümneaastase vangistuse, kui tegu on toime pandud grupiviisiliselt või ametiisiku poolt kuritarvitades ametiseisundit. See tähendab, et keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- või väljavedu eriasjaoludel võib kvalifitseeruda esimese astme kuriteoks.

²⁰Maksu- ja Tolliameti statistika 05.02.2009

Siia kõrvale võib tuua näite varavastastest kuritegudest, mida on registreeritud aastate jooksul kõige enam ja need on kõige sagedasemad rikkumised Eesti karistusõiguses, näiteks 2008. aastal registreeriti 22 471 vargust²¹. Varguse eest esimese astme kuriteona on KarS § 199 lg 3 järgi võimalik määrata kahe- kuni kümneaastane vangistus, seda aga ainult juhul, kui tegu on toime pandud kuritegeliku ühenduse poolt.

Vargus jääb esimese astme kuriteoks ka juhul, kui see on toime pandud grupiviisiliselt. Vargusest ei saa esimese astme kuritegu ka juhul, kui see on toime pandud raskendavate asjaoludega. Siis on võimalik karistusena määrata rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus. Keelatud või eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- või väljaveo eest teise astme kuriteona võib määrata kuni viieaastase vangistuse kui varguse eest, ilma raskendavate asjaoludeta kuni kolmeaastase vangistuse.

Samuti võib näiteks tuua liiklussüüteod. KarS § 424 näeb ette karistused sõiduki joores juhtimise eest. Kui isik on korduvalt nimetatud teo toime pannud, võib teda karistada rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. See tähendab samamoodi, et joores seisundis sõiduki juhtimisest ei saa esimese astme kuritegu. Võib väita, et tollieeskirjade eest määratud karistused on tõhusad võrreldes muude valdkondadega. Karistuste liigid ja määrad on üsna mitmekesised ning annavad võimaluse määrata rikkujale vastav karistus kuna karistused on ranged, seda võrreldes ka teist liiki kuritegudega.

Karistused peavad olema proportsionaalsed, mis tähendab et karistuse suurus peab olema vastavuses tehtud teo raskusega. Karistuse määramisel on oluline kaaluda, kas määratav karistus täidab oma eesmärgi. Vastutuse ulatus peaks olema proportsioonis rikkumise ulatusega ja seadusesätte loomise eesmärgiga.

Seadusandjal, kelle kehtestatud karistusnorm peab olema sobiv nende tegude keelustamiseks ja karistatavaks kuulutamiseks, mis antud õigushüve kahjustavad, tuleb arvestada, et karistuse näol on tegemist isiku põhiõiguste riivega. Ka peab

²¹Justiitsministeeriumi statistika 02.03.2009

karistusnorm olema teiste, vähemkoormavate õigusvahenditega võrreldes vajalik. Karistus peab vastama süü suurusele ning teiseks tuleb silmas pidada karistuse eesmärki, mida saab süüdlase sanktsioneerimisega saavutada.²² Karistusotsuse tegija peab proportsionaalse karistuse määramisel arvestama mitmete aspektidega.

KarS § 56 järgi on isiku karistamise aluseks isiku süü. Karistuse mõistmisel kohtu poolt või määramisel kohtuvälise menetleja poolt arvestatakse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ja õiguskorra kaitsmise huvisid. KarS tollieeskirjade rikkumistega seotud sätete osas on karistust raskendavate asjaoludena ette nähtud teo toimepanemine grupiviisiliselt ja teo toime panemine ametiisiku poolt ametiseisundit kuritarvitades. Karistuse suurendamine kuritegeliku grupeeringu kaudu lisab süüteo täideviimisele kõrgendatud ohtlikkuse ning organiseeritud kuritegevus kujutab tõsist ohtu ühiskonnale.

Karistusotsuse tegijal tuleb kaaluda ka seda, kas karistusel on võimalikke alternatiive. KarS § 56 lg 2 sätestab, et vangistust võib mõista ainult siis, kui karistuse eesmärke ei ole võimalik saavutada kergema karistusega. Kui käesoleva seadustiku eriosa paragrahv võimaldab vangistuse kõrval mõista ka muid, kergemaid karistusi, peab kohus otsuses vangistuse mõistmist põhistama.

Tuleb arvestada, kumb on nii riigi kui ühiskonna heaolu seisukohalt proportsionaalsem. Seadusesätted näevad süüteo eest ette kas vangistuse või rahalise karistuse ja kas trahvi või aresti. Karistuse valiku otsustaja peab kaaluma, kumb karistus mõjutab teo täideviijat ja kaitseb õiguskorda kindlamalt.

Sätted, kus KarS-s ja TS-s antakse karistuste määrad, on karistuse määrajal valida kahe variandi vahel: kuritegude puhul rahaline karistus või vangistus ja väärtegude puhul trahv või arest. Tähelepanu tuleks pöörata sõnale *või*. Majanduslikult kindlustatutele inimestele ja vähemkindlustatutele kehtivad samad karistuste piirmäärad. Kuna trahvi ei määrata päevamäärades, nagu rahalist karistust, siis on

²²Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura, lk 143- 144.

trahvi mõju majanduslikult kindlustatumate ja vähemkindlustatutele erinev. Rikkamal inimesel on rohkem vahendeid karistuse kandmiseks.

KarS üldosa järgi mõistetakse rahaline karistus füüsilisele isikule päevamäärades, see tähendab, et karistuse mõju sõltub isiku majanduslikust olukorrast. Siin on karistuse mõju veidi väiksem, sest vähemkindlustatud isiku puhul on ka karistus väiksem kuna ta sissetulek on lihtsalt väiksem. Kui aga karistus on vabaduskaotuslik, siis ei sõltu karistuse mõju isiku majanduslikult olukorrast. Ei ole nii, et rikkam inimene peab vähem aega vangistust kandma. Siinkohal on karistuse määr ajal järele oline kaaluda, milline karistus on kõige mõjuvam, aga samal ajal proportsioonis tehtud teoga.

Karistused peavad olema hoiatavad, ärahoidvad. Nii isik ise kui kogu ühiskond peavad nägema, et kui panna toime õigusvastane tegu, siis järgnevad sanktsioonid. Karistus peaks isikut motiveerima tegu rohkem mitte toime panema, et tegu ei korduks. Karistuse määramisel tuleb arvestada asjaolusid nii, et karistuse mõju ei kaoks. See tähendab, et karistuse määramisel tuleb arvestada toime pandud süüteoga tekitatud kahju suurust.

Karistuste eesmärki saab selgitada karistusteooriatega. Klassikalised karistusteooriad jagunevad absoluutseks karistusteooriaks ja relatiivseks karistusteooriaks. Absoluutne karistusteooria käsitleb karistust eesmärgivabana, mille kohaldamisega taastatakse rikitud õigus ning kurjategija lunastab oma süü. Relatiivsed teooriad näevad karistuses riigi karistusvõimu eesmärgipärast kohaldamist, et saavutada kuritegude ärahoidmine tulevikus. Relatiivne karistusteooria omakorda jaguneb kaheks: süüdlasele suunatud ja üldsusele suunatud. Süüdlasele suunatud karistuste eesmärk on kas hirmutamine, resotsialiseerimine või ohustamine. Üldsusele suunatud karistuste eesmärk on kas hirmutamine või normikehtivuse kinnitamine.²³

KarS § 83 järgi võib kohus konfiskeerida tahtliku süüteo toimepanemise vahendi, hoidmaks ära edaspidi tekkida võivat kahju. KarS tunneb ka mõistet laiendatud konfiskeerimine. Mõistes isiku süüdi kuriteos ja karistades teda üle kolmeaastase või eluaegse vangistusega, konfiskeerib kohus KarS-s sätestatud juhtudel osa või kogu

²³Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura, lk 31.

kuriteo toimepanija vara. Laiendatud konfiskeerimise korral võivad kannatajaks jääda kolmandad isikud. Kui konfiskeeritakse kuriteos süüdi mõistetud isikule kuuluv vara ja see isik oli oma perekonna ülalpidaja, siis jäävadki kannatajateks kõrvalised isikud.

Karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. KarS ja TS annavad piisavalt ranged piirmäärad karistuste määramiseks võrreldes teiste Eestis kehtivate süütegude piirmääradega. Seega võib öelda, et karistused on tõhusad kuna ei saa nõuda, et tollieeskirjade rikkumiste eest ette nähtavad karistused oleksid rangemad kui kõikide teiste süütegude eest ette nähtud karistused. Karistus peab olema proportsioonis tehtud teo raskusega. Karistuse määramisel tuleb otsuse tegijal arvestada erinevaid aspekte, et määrata proportsionaalne karistus süüteole. Karistuste hoiatav mõju seisneb selles, et nii isik ise kui kogu ühiskond peavad nägema, et süüteole järgneb karistus.

Seda, et karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad, sätestab ka Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsioon. Välisleping jõustus Eesti jaoks 4. mail 2005. aastal²⁴. Konventsiooni seletuskirja järgi esineb liikmesriikide kriminaalseadustes lünki ja vastuolusid konventsiooni nõuetele, kuigi liikmesriikide kriminaalseadused sisaldavad juba paljudes valdkondades sätteid ühenduste finantshuvide kaitse kohta.

Konventsioon näeb ette karistuste piirnormid, et karistuste määrades ei esineks liikmesriikide vahel suuri erinevusi. Näiteks kui Saksamaa karistab ühenduselt kelmuse abil toetuse saamise eest kuni viie aastase vanglakaristusega või kriminaalmenetluse korras mõistetava rahatrahviga, siis Hispaania karistab sama tegevuse eest haldustrahviga.

²⁴Välisministeeriumi teadaanne (RTII, 17.03.2005, 9)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=862573&replstring=33>. 05.05.2009

Selline olukord võib suunata tarku Euroopa kelme valima oma kelmuste toimepaneku kohaks Hispaania.²⁵ Hoolimata tervest hulgast liikmesriikidele kohustuslikest sätetest, jätab konventsioon siiski teatud valiku ka liikmesriikide parlamentidele otsustamiseks, milline vabaduskaotuse kestus on efektiivne, proportsionaalne ja ärahoidev konventsioonis mainitud kuritegude eest.

Konventsiooni artiklis 2 sätestatakse, et iga liikmesriik peab määrama miinimumsumma, millest alates tõsine pettus on kriminaalne. Selle järgi miinimumsumma ei tohi ületada 50 000 eurot. KarS § 391 ja 393 järgi, mis reguleerivad tollialaseid kuritegusid, on salakaubavedu ja ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga kriminaalselt karistatavad juhul, kui teo objektiks oli kaup suures koguses. Kuna suur kogus on võrdsustatud suure kahjuga, siis see tähendab, et kui tekitatud kahju ületab 435 000 krooni (aastatel 2008 ja 2009), peab olema isikut võimalik karistada vangistusega.

Selline võimalus KarS § 391 ja 393 alusel ka on. § 392 keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- ja väljaveo paragrahvis suure koguse nõuet ei ole, kuid vangistusega on võimalik rikkujat karistada küll. Konventsioon sätestab ka seda, et tegemist peab olema tahtliku süütega. KarS § 15 järgi on kuriteona karistatav üksnes tahtlik tegu. Konventsiooni järgi võib järgneda vabaduskaotuslikule karistusele ka väljasaatmine. KarS § 54 järgi võib kohaldada väljasaatmist välisriigi kodanikule, keda on karistatud vangistusega, iseasi muidugi on, kas seda kohaldatakse, sest seadusesätte järgi ei ole väljasaatmise kohaldamine kohustuslik.

Kuna suure kahju mõiste on otseses seoses palga alammääraga, siis on Eestis tegemist niiöelda „ujuva” miinimummääraga. See tähendab, et palga alammäära muutudes muutub ka karistuse määramine ehk suure kahju mõiste piir, karistumäära muutudes liigub ka väärteo ja kuriteo vaheline piir.

Sellise liikuva määraga ei pruugi aga konventsiooni eesmärk saada täidetud. Nimelt peaks konventsiooni nõuete täitmisel ühtlustuma karistuste määrad kogu Euroopa

²⁵Huber, B. Corpus Juris ja Amsterdami leping.
http://www.juridica.ee/print_article_et.php?document=et/articles/1999/4/15457.ART.0.prv.php
27.03.2009

Liidus. See aga ei aita võidelda kelmuste vastu liidu tasandil, sest rikkujal on võimalik valida rikkumise toimepanemise kohaks teine riik. Kuna majanduslik olukord ja palgatasemed on liikmesriigiti niivõrd erinevad, siis kokkuvõttes on erinevad ka karistused.

Näiteks Saksamaal on trahvi määramise aluseks samuti päevamäärasüsteem ehk trahv arvutatakse isiku päevasissetuleku alusel. (Olgu mainitud, et Saksa õiguses ei tunta eraldi mõisteid rahaline karistus, vangistus, rahatrahv või arest. Seal on karistuste liikideks rahatrahv ja/või vabadusekaotus.²⁶). Elatustase Saksamaal aga on tunduvalt kõrgem. Seega võivad sealsed karistused samuti olla suuremad.

Selline olukord, et karistuste suurused on liikmesriigiti erinevad, räägib vastu konventsiooni eesmärkidele. Nimelt on konventsioon suunatud ühenduse liikmesriikide finantshuvide kaitsele. Seesugune olukord, kus erinevates liikmesriikides on samade rikkumiste eest erinevad karistused, aga ei aita kaitsta ühenduse huve tervikuna vaid sunnib iga liikmesriiki kaitsma oma huve.

Eestile oleks kasulik rahalise karistuse määramine, sest sellest saadud tulu laekub riigieelarvesse. Samas vangistuse määramise järel väljasaatmise kohaldamine ei kaitseks terviklikult liikmesriikide huve kui isik asub selle tagajärjel teise liikmesriiki. Siin muidugi ei saa käsitleda karistuse määramist kui riigile tulutoomise võimalust kuna kokkuvõttes on näiteks vangistus riigile hoopis rahakulu, sest kaasnevad menetluskulud, administratiivkulud, vanglate ja vangide ülalpidamiskulud.

Rahalise karistuse määramisel KarS §-d 391 ja ka 393 ning TS§-d 73 ja 76 puhul on tegemist tollivõla tekkimisega, mis on seotud tollimaksuga ning kuna tollimaksud laekuvad nagunii ühenduse eelarvesse, siis nende paragrahvide näol on siiski tegemist ühenduse huvide kaitsega hoolimata sellest, millises liikmesriigis tegu on toime pandud.

²⁶Mösbauer, H. 2006. Maksualane karistusõigus ja maksualane väärteoõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia kirjastus. 03.05.2009. lk 159-161.

Konventsiooni mõistes finantshuve kahjustavateks kelmusteks ongi vaid KarS §-d 391 ja 393 (TS§-d 73 ja 76), kuna konventsiooni artikkel 1 punkt 1 järgi kehtib see nendele kelmustele, mis on suunatud ühenduse finantshuvide vastu tervikuna (nagu öeldud, need on ainukesed sätted, mis on seotud tollivõla tekkimisega ja seeläbi tollimaksuga).

KarS § 392 aga, mille näol on tegemist keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- ja väljaveoga, ei ole seotud tollivõla tekkimisega ja seega pole seotud ka konventsiooni mõttes pettustega. Seega on tegemist sättega, mis kaitseb puhtalt siseriiklikke finantshuve. Nimetatud paragrahvi rikkumiste eest on ette nähtud füüsilisele isikule rahaline karistus või kuni viis aastat vangistust, juriidilisele isikule rahaline karistus.

KarS §-de 391 ja 393 kuritegude eest (mis puudutavad ühenduse finantshuve) on ette nähtud väiksemad karistused kui § 392 kuritegude eest (puudutavad siseriiklikke finantshuve). See aga tähendab, et tollialased õigusrikkumised, mida Ühenduse finantshuvide konventsioon puudutab, on kergemini reguleeritud kui siseriiklikke finantshuve puudutav säte ja seega võib öelda, et Eesti karistusõigus on orienteeritud pigem siseriiklike huvide kaitsele.

Üheks kuriteotunnuseks on suur kahju. Tekkib aga küsimus, et kellele suur kahju tekitatud on. Kui kahju on tekitatud teisele liikmesriigile, siis kas isikut saab vastutusele võtta Eestis või tuleb isik välja anda? Eesti KarS järgi võib kohaldada väljaandmist või väljasaatmist. See tähendab, et KarS järgi võib isikut ka mitte välja anda.

Vajalik oleks laialdasem koostöö liikmesriikide vahel ja karistussätted peaksid olema samasugused. Kui üks riik lubab isikute väljaandmist ja teine mitte, siis võib see viia olukorrani, kus üks riik ei saa ise süüdlast karistada ega saa või taha teda teisele riigile ka välja anda, kuna siseriiklikud seadused ei luba.

Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 5 järgi aga peab iga liikmesriik võtma vastu meetmed, et kehtestada oma jurisdiktsioon kuritegude üle, mille ta on

määratlenud kooskõlas artikliga 1 ja artikli 2 lõikega 1, kui need on toime pannud tema kodanikud väljaspool tema territooriumi. KarS § 6 järgi Eesti karistusseadus kehtib ainult teo kohta, mis pannakse toime Eesti territooriumil. Seega on probleem karistusõiguse ruumilises kehtivuses, mis on aga tervikuna karistusõiguse probleem ning ei ole tollivaldkonnas eraldi lahendatav.

Seega võttes kokku Eesti karistusõiguse vastavust Euroopa Ühenduse Finantshuvide kaitse konventsioonile, võib öelda, et Eesti karistusseadustiku nõuded, mis sätestavad karistuste määrad on täidetud, aga esineb vastuolusid seoses finantshuvide kaitse konventsiooni eesmärgiga, milleks oli kaitsta ühenduse finantshuve. Tollieeskirjade rikkumistega seotud sätted karistusseadustikus on orienteeritud siseriiklikele finantshuvide kaitsele, mitte ühenduse finantshuvide kaitsele.

KOKKUVÕTE

2008. aastal võeti vastu uus Ühenduse tolliseadustik. Sellest tulenevalt tekkisid nõuded Eesti karistusõigusesse. Lõputöö eesmärk oli analüüsida, kas Eesti vastab hetkel oma karistusregulatsiooniga ajakohastatud ÜTS-i ja Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni nõuetele tolli valdkonnas.

Eesmärgi täitmiseks uuris autor tollialaste süütegude eest ette nähtud karistuste tõhusust, proportsionaalsust ja ärahoidvust. Need on kriteeriumid, millele Eesti karistusõigus peab vastama. Uurimuses analüüsis autor, kas Eestis määratavad karistused vastavad süüteo raskusele. Autor andis ülevaate Euroopa Liidu tollialastest õigusaktidest, millega sätestatakse põhimõtted Eesti riigisisestele seadustele, mis sätestavad karistused tollieeskirjade rikkumiste eest. Autor uuris karistuste määrasid ja analüüsis väärtegude ning kuritegude statistikat.

Tööga jõudis autor järeldusteni, et tollieeskirjade rikkumiste eest ette nähtud karistused on tõhusad, proportsionaalsed ja ärahoidvad. Seega vastab Eesti oma karistusregulatsiooniga Euroopa Ühenduse Ajakohastatud tolliseadustiku nõuetele tollivaldkonnas. Sellega täitis autor lõputöö eesmärgi.

Kui eeskirjadest kinni ei peeta või neid õigesti ei kohaldata, on Maksu- ja Tolliameti menetlejal või kohtul süütegude eest õigus kohaldada või määrata sanktsioonid. Tollialaste väärtegude eest ette nähtud karistuse piirid annab TS ning kuritegude piirmäärad KarS. Karistuste piirmäärad tollieeskirjade alaste kuritegude eest on ühed kõrgeimad Eestis, ka siis, kui võrrelda neid teist liiki kuritegudega. Seega võib öelda, et karistused vastavad Euroopa Ühenduse karistusregulatsiooni nõuetele, sest ei saa nõuda, et tollieeskirjade rikkumiste eest ette nähtavad karistused oleksid rangemad kui teiste süütegude eest ette nähtud karistused.

Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsiooni seletuskirja järgi esineb Euroopa Ühenduse liikmesriikide kriminaalseadustes lünki ja vastuolusid konventsiooni nõuetele, kuigi liikmesriikide kriminaalseadused sisaldavad juba

paljudes valdkondades sätteid ühenduste finantshuvide kaitse kohta. Konventsiooni üks põhinõudeid on, et liikmesriigid peavad määrama miinimumsumma, millest alates tegu on kriminaalne.

Tööga jõudis autor järeldusele, et Eesti vastab konventsiooni nõuetele selles osas, mille järgi peavad Eesti karistusseaduses olema määratud miinimumsumma, millest alates tõsine pettus on kriminaalne. Eesti karistusõiguses on määratud nõuetekohased.

Mõningad vastuolud esinevad aga karistusseaduses seoses finantshuvide kaitse konventsiooni eesmärgiga, milleks oli kaitsta ühenduse finantshuve. Analüüsi tulemusel jõudis autor järeldusele, et tollieeskirjade rikkumistega seotud sätted karistusseadustikus on orienteeritud siseriiklikele finantshuvide kaitsele, mitte ühenduse finantshuvide kaitsele.

РЕЗЮМЕ

Тема дипломной работы - "Пропорциональность наказаний за нарушения таможенных норм". Работа написана на эстонском языке, её объём 39 страниц, которые составляют основную часть работы, приложений к работе нет. При написании дипломной работы были использованы различные правовые акты Европейского Союза, законы Эстонии и литература в области пенитенциарного права. Тема является актуальной, поскольку в 2008 году был принят новый соответствующий Таможенный кодекс Европейского Сообщества.

Цель дипломной работы – проанализировать, соответствует ли действующая в данный момент в Эстонии пенитенциарная регуляция требованиям соответствующего Таможенного кодекса Европейского Сообщества и Конвенции Европейского Сообщества о защите финансовых интересов в области таможни. Для достижения цели:

1. даётся обзор состояния Европейского правопорядка в данный момент;
2. анализируется нарушение таможенных правил на практике.

Методикой дипломной работы является сбор и анализ статистических данных.

В работе пришли к заключению, что Эстония своей пенитенциарной регуляцией соответствует требованиям соответствующего Таможенного кодекса Европейского Сообщества, а также за небольшим исключением и Конвенции Европейского сообщества о защите финансовых интересов.

VIIDATUD ALLIKAD

Ajakohastatud Ühenduse Tolliseadustik. Euroopa Liidu Teataja 04.06.2008.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:ET:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:ET:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:ET:PDF)

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus. RT I 2007, 45, 319; RT I 2003,2, 17.

Euroopa Komisjoni määrus 2454/93/EMÜ. [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:06:31993R2454:ET:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:06:31993R2454:ET:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:02:06:31993R2454:ET:PDF)

Euroopa Ühenduse asutamisleping. Euroopa Liidu Teataja 29.12.2006. [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:ET:pdf)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:ET:pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:ET:pdf)

Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konventsioon. RT II, 06.01.2005, 1, 1.

Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse konvetsiooni seletuskiri.

<http://www.legaltext.ee/text/et/T50045.htm>

Huber, B. Corpus Juris ja Amsterdami leping.

http://www.juridica.ee/print_article_et.php?document=et/articles/1999/4/15457.ART.0.prv.php

Karistusseadustiku rakendamise seadus. RT I 2002, 56, 350; RT I 2007, 13, 69.

Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364; RT I 2009, 19, 114

Laffranque, J.2000. Euroopa Liit ja Euroopa Ühendus: institutsioonid ja õigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Maksu- ja Tolliameti põhimäärus. RTL 2008, 84, 1168.

Mösbauer, H. 2006. Maksualane karistusõigus ja maksualane väärteoõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia kirjastus. 03.05.2009.

Parmas, A. Süüteo vahendi konfiskeerimise eesmärk ja õiguslik olemus ning selle põhiseaduslik õigustus.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2008/8/145551.ART.2.prv.php 20.02.2009

Riigikohtu kriminaalkolleegium. 06.03.2009. 3-1-1-3-09. G. Gunditš, O. Berjov, I. Saprykin, OÜ Kursap Prima, OÜ Alfalant.
<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-3-09>

Riigikohtu kriminaalkolleegium. 3-1-1-60-07. 28.01.2008. Manivald Paulson, Manfred Rünninger.
<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=222507523>

Sootak, J. 2003. Karistusõiguse alused. Tallinn: Kirjastus Juura.

Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Kirjastus Juura.

Tolliseadus. RT I 2004, 28, 188.

Triipan, M. Proportsionaalsuse printsiip riigi- ja haldusõiguses.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2001/5/6497.ART.9.prv.php 28.03.2009

Tubakaseadus. RT I 2005, 29, 210; RT I 2008, 49, 272.

Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrus nr 254. Palga alammäära kehtestamine. RT I, 28.12.2007, 71, 442.

Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 2006. a määrus nr 273. Palga alammäära kehtestamine. RT I 2006, 60, 455.

Välisministeeriumi teadaanne (RTII, 17.03.2005, 9)

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=862573&replstring=33>. 05.05.2009

Väärteomenetluse seadustik. RT I 2002, 50, 313; RT I 2009, 3, 14.

Ühenduse tolliseadustik. 12.10.1992.

http://www.emta.ee/public/EL_tolliseadustik_648_osaliste_muudatustega.pdf